

Bennünk élő felmeNŐK

(Családi képek, amelyek bennünk vannak bekeretezve)

Mirtse Zsuzsa *Bölcsőmben magam ringatom* című novelláskötete a létbe vetettség állapotairól mesél. A három fejezetre osztott – *Percenként kilencven villanás, Az áradattal érkező, Máshogy üzen* – harminchat elbeszélés sajátos (család)történet, melynek önreflexív szövegei a női lélek legmélyebb rétegeiből törnek fel. Mindez a címadó novellában kulminál: „Vannak képek, amelyek csak bennem vannak bekeretezve. A sokrekeszes, öreg fadobozzal együtt – amelyben nagyanyám tartotta – elvesztek az életemből. De van egy másik kis fadoboz is valahol mélyen, bennem, amelyet nem tudok elhagyni.” Megannyi feltárt emlék, amelyet a szerző hol a nagymama fadobozából vesz elő, hol saját képzeletének rekeszéből. Az emlék-idézés különféle formában zajlik – forrása lehet egy fénykép, egy levél, egy álom – és harmonikusan artikulálódik a novellagyűjteményben „A kis fadoboz, amely nagyanyám után maradt, zsúfolásig tömve előttem való életek emlékeivel. Iratok, levelek, leginkább fényképek emberekről, akik a vér homályos vonalán hozzám is tartoztak.” (*Camerilla Obscura – Másodfokú viharjelzés*) Mirtse Zsuzsa prózájában az elhunytak kommunikálnak, jeleket, üzeneteket küldenek az élőknek, s ebből a szerzői szándékból eredően sajátos, transzcendens jelentésrétegek tárulhatnak fel előttünk: „Mit vársz el odaátról, ugyan tőlem mit akarsz?” (*Camerilla Obscura – Az időfa ágfogai*) – faggatja a főhős a szoba faláról szigorú tekintettel rá meredő, kontyos hajú asszonyt, dédnagyanyját. A *Bölcsőmben magam ringatom* önreflexív szövegei sajátos hangfekvéssel törnek fel a (női) lélek legmélyebb rétegeiből. Pró-zavilágának alappillérei az emlékek és az álmok, a szerző ezek tartalmát igyekszik felfejteni, rejtett utalásait dekódolni, üzeneteit kibogozni, miközben gyönyörű ívvel megrajzolja a generációk közötti kontinuitást. „Ami rossz benned van, belőlem is hozod. Ami jó benned van, belőlem is hozod. A kötés, mely közöttünk van, mindennél erősebb: a vér kötöttsége” (*Camerilla Obscura – Híd a vérvonalon*).

Mirtse Zsuzsa prózájában a „képnézegetés” eseménye szövegszervező erővé válik: a nagymama, a dédnagymama fényképein – ténylegesen vagy képzeletben – elmerengve kirajzolódik előttünk egy-egy nő habitusa, temperamentuma, külseje, mentalitása, férfiakhöz való viszonya, olykor egész életútja. Egészen egyedi szövegvilág bontakozik ki a „képnézegetés stációból”, abból a folyamatból, melynek során a szerző megidézi a régmúltat, a generációkkal ezelőtt élő női felmenőket, s a jelenbe, önmaga életútjába illeszti őket. Szuggesztív és érzékeny hangon

szólítja a spanyolnátha áldozatául esett dédnagymamát, akinek „teste öles tüzek tudója” volt. Figyelemre érdemes a főhős viszonyulásának alakulása ehhez a személyhez: a dédnagymama fürkésző tekintete először frusztráló, minden igyekezetével háritaná azt a fiatal, életigenlő főszereplőt, ám idővel kifejezetten igényli a múltból üzenő asszony tanácsait. „Szólj hozzám, állj szóba velem... – súgja maga elé a lány, mert faggatná dédanyját, noha jól tudja, hogy aki nincs, azt már nem lehet faggatni. Azért megpróbálja. Olvasni a szájszegletből, a tűhegynyire szűkült pupillából. Keresi a közöset, a rejtett tulajdonságokat, amelyeket az asszonytól örökölhettek” (*Az angyalok levele*).

Az emlékek, álmok megragadása az elbeszélő önismeretre irányuló törekvése, amelyet időnként markáns intuitív érzés kísér: „ezzel a képpel dolgom van” (*Bölcsőmben magam ringatom*).

Mirtse Zsuzsa novelláiban a realista elemek keverednek az ösztönös megérzés, a sugallatszerű látásmód mágikus motívumaival, amitől gyakorta támad olyan érzésünk, hogy valóság és látomás határmezsgyéjéből bontakozik ki egy-egy történet. A szerző az emlékezet kútmélyéből igen bátran, válogatás nélkül felhoz mindent – veszteségeket, szomorú arcokat, tragikus életeseményeket –, hogy jól értse, s minél alaposabban tudja olvasni önmagát. Mint azt a *Ligetem szent fája* című novellában írja: „az emlékezet olyan liget, amelynek egyetlen fáját sem szabad bántani, összefirkálni, késsel a kergébe vésni, baltával nekiesni. Kivágni végképp nem. E fák együttesen a sorsomat mutatják” (*Ligetem szent fája*). Megtapasztalhatjuk, miként lép működésbe a szövegalkotó képzelet, miképpen azt is, hogy a szerzőt legalább annyira foglalkoztatja az emlékezés folyamata (kódolás-tárolás-felidézés), mint maga az emlék. Az író nem pusztán nézi a fényképet, de éles belső érzéssel összefüggéseket is meglát bennük: egy tekintet, egy kontyban összefogott haj, egy magasan záródó női blúz éppen elegendő ahhoz, hogy a családi narratívák hiányzó láncszemei a helyükre kerüljenek, s történetté szervesüljenek. „De lehet, hogy azért kellett szülnie dédanyámnak, hogy alig több mint száz évvel később itt sétálhassak a kis tó mellett, és én sétálhassak itt” – szuggesztív és eltöprengésre alkalmas leírása ez a folyamatnak, ahogyan – individuumunkat alakítva, formálva – létünk felmenőink létébe integrálódik. Mint ahogy *A háromablakos toronyban* mondja: „Bármerre indulok, minden utam a múltam felé vezet.” A *Bölcsőmben magam ringatom* eklatáns példa arra, miként lehet feltárni a szépirodalom eszközeivel azokat a múltban történt életeseményeket, amelyek hatással lehetnek életutunkra, befolyásolhatják személyiségünket, s amelyek elsősorban a kognitív pszichológia és a neurológia tárgykörébe tartoznak. Figyelemre érdemes próza-poétikai eljárás, ahogyan az elbeszélő a nagymama, a dédnagymama tekintetén keresztül figyel, kibontja önmagát, monitorozza érzéseit, gondolatait, cselekedeteit. „Áttetsző rétegekként rakódnak egymásra az emlékek. Mindig azt látom,

ami éppen történik, de sokszor megesik, hogy az emlékezet egy korábbi réteget is megmutat, bevetít” (*A világ elkerített része*).

Míg az első fejezetben a szerző önmaga és felmenői élettörténetének metszéspontját kutatja, a másodikban – *Az áradattal érkező* – a férfi-nő viszony kapcsolódási pontjait fürkészi. Közös ugyanakkor, hogy mindennemű kapcsolatában önmagát vizsgálja, ez adja az analógiát a vérségi és szerelmi kapcsolatok elbeszélése között. A *Bölcsőmben magam ringatom* második fejezete – *Az áradattal érkező* – a férfi-nő kapcsolat misztériumát, a szerelem árnyalatait írja le. Nő és férfi valódi egymásra tálalása ugyanis ritkán valósul meg a novellákban. Ebben a fejezetben határozott kontúrokkal rajzolja meg a szerző a nőt, aki a teljesség megélésére törekszik, ám – a körülmények által determináltan – párkapcsolatai rendre szerencsétlenül alakulnak. Úgy a vad morajjal érkező, mint az alacsony hőfokon abálódó kapcsolatokban az önkifejezés sürgető vágya kulminál (*Vadlovak a jégen*). A szövegek tónusát alapjaiban határozza meg ez az önreflexív intonáció, a belső működés tudatosításának hangja. S miközben az önreflexivitás narratív stratégiái kibővülnek a jelentés metaforikus struktúráival, különösen szép líraiság fogan: „úgy szeretnék élni, mint az a tengeri csiga: teremteni állhatatosan, napról napra” (*Szemben a végtelennel*).

Ebben a fejezetben a szerző androgün beszédmódjára is találunk példát. *A Vadlovak a jégen II.* című narratíva egy szerelmes férfi interpretációja, amelyben a nő kötődésének hiánya, valamint a kapcsolati játszma válik szövegszervező motívummá. „Ott kezdődik, hogy nem vele ébredek. Előfordult már, hogy együtt aludtunk, de általában nem szoktunk. Azt mondja, ez így jobb mindkettőnknek, ebben hallgassak rá, mert a távolság jó dolog, túlzott közelségben kiég, elparázslík vagy köddé válik minden... Lehet, hogy bosszúból csinálja ezt, mert én meg soha nem ajánlom fel neki, hogy költözzön ide, legalább részlegesen.”

„Amíg vannak képeim, bármire képes vagyok” – írja a *Ligetem szent fái* című novellában, s a mondatnak alighanem önmagán túlmutató jelentést tulajdoníthatunk. A kötet kvintesszenciájaként is felfogható kijelentés akár értelmezési keretet is adhat a Mirtse Zsuzsa-i prózavilágot felfejteni kívánó olvasónak. A szerző önreflexív elbeszélései igen mély dimenziókat nyitnak meg, számvetésszerű lélektani önvizsgálatai voltaképpen a létértelem-keresés megnyilvánulásai: „és végre, azt hiszem, megértettem, mit üzen. (...) Hogy helyette is éljek. Aranyvessző lehessek, ágvégi cinkehang, berkenye bogernyőjében pókfonál. Hogy minden tavasszal újrászüljem magam.”

Mirtse Zsuzsa új kötetében a bennünk élő felmenőkről, vérségi kötelékekről, családtörténeti titkokról ír, s eközben sajátos atmoszférájú prózavilágot teremt, ahol a valóság egyfajta sejtelmes látomásossággal egyesül. Sok esetben elhagyják a történetek a hétköznapi tudat síkját, hogy a főszereplő személyiségének eddig feltáratlan szféráiba jusson, tudata kitáguljon, önnön lényének legmélyére nézve

egy magasabb szintű tudatállapotba kerülhessen. Ilyenformán a klasszikus fejlődésnovellák jellemző jegyei is visszaköszönnek a *Bölcsőmben magam ringatom* narratíváiban, amelyeknek érzékeny szövegei szép szólamban tudósítanak a női princípiumról, s nyitnak ajtót a női lét legbelsőbb szféráiba. Interpretációjában az emlékidézés sajátosan megy végbe, s ez nem pusztán többlettartalmat ad a szövegkorpusznak, de ezáltal válnak elbeszélései analitikus mélységű önvizsgálattá, személyes konfesszióvá.

Magyar Napló Kiadó, 2021, 168 oldal, 3500 Ft

Sinkó István: Csillámlás (2020)